

**PROF. DR. SC. IVO ŠVEL – PRVI DOKTOR
ZNANOSTI MEDICINSKOG FAKULTETA
SVEUČILIŠTA U RIJECI**

**PROFESSOR IVO ŠVEL: THE FIRST DOCTOR OF
SCIENCE FROM THE RIJEKA UNIVERSITY SCHOOL
OF MEDICINE**

Vladimir Dugački*

SUMMARY

After having completed medical studies and specialisation in paediatrics in Zagreb, Ivo Švel (born in Vrbanja near Žužanja in 1923, died in Zagreb in 2000) moved to Paris to subspecialise in social paediatrics. In 1956, he and professor Karlo Pansini moved to Rijeka where he set up an outpatient paediatric clinic for the Quarnero area. In 1959 he obtained the first doctoral degree in paediatrics at the University of Rijeka, and habilitated at the same University in 1963. He returned to Zagreb with Pansini in 1965 to work at the Zagreb Mother and Child Healthcare Centre. After professor Pansini's death, he took over the paediatric department (later Paediatric Clinic) as an associate professor, and since 1981 ran it as the full professor until his retirement in 1990. With professor Josip Grgurić he published the following textbooks in Croatian: Social Paediatrics in 1986, Paediatric Health Care in 1996, and Health Care for Chronic Paediatric Patients in 1998.

Key words: History of medicine, 20th century, paediatrics, Rijeka, Croatia

Prof. dr. Ivo Švel rodio se 20. svibnja 1923. u Vrbanji kraj Žužanje. Dobivši od roditelja primjeran nacionalan i religiozan odgoj, gimnaziju je pohađao u franjevačkom konviktu u Visokom, a maturirao je 1941. u

---

* Hrvatsko društvo za povijest medicine HLZ. Adresa za dopisivanje: Prim. dr. Vladimir Dugački, Rešetarova 30. 10090 Zagreb - Susedgrad.

Prof. dr. Ivo Švel (1923. – 2000.)

Vinkovcima. Neispunjene težnje svoje majke Mare Švel-Gamiršek (1900.–1975.) koja je nakon prve godine medicine napustila studij i posvetila se književnom radu postavši “prvom damom slavonske proze”, ispunio je sin Ivo upisavši se na zagrebački Medicinski fakultet. Završio ga je tek 1948. jer mu je studij bio isprekidan mobilizacijama u hrvatsku i jugoslavensku vojsku. Od 1948. do 1953. specijalizirao je pedijatriju u Dječjoj klinici na zagrebačkoj Šalati. Osnivač te klinike Bečanin prof. Ernst Mayerhofer (1877.–1957.) utemeljio je u Zagrebu pedijatrijsku katedru u svibnju 1923. te je započeo provizornim kliničkim radom budući da je zgrada klinike dovršena tek 1928. godine. Mayerhofer nije bio samo klinički, nego i socijalni pedijatar; još je 1909. u Beču osnovao prvi laktarij, sabiralište ženskog mlijeka, a ta je ideja ubrzo prihvaćena u čitavom svijetu. U Mayerhoferovoj pedijatrijskoj školi Švel je kao asistent stekao temeljitu kliničku izobrazbu koju je 1955. nadogradio i područjem socijalne pedijatrije usavršavajući se u Međunarodnome dječjem centru u Parizu, koji će poslije pohoditi još nekoliko puta. Kada je doc. dr. Karlo Pansini (1915.–1975.) krajem 1956. s Dječje klinike pozvan u Rijeku na mladi Medicinski fakultet da tamo kao prvi nastavnik pedijatrije (izvanredni profesor) osnuje pedijatrijsku katedru (1962. i kliniku) te preuzme dužnost predstojnika dječjeg odjela (smještenog u Općoj bolnici “Braća dr. Sobol”, a od 1961. na Kantridi), pridružuju mu se sa zagrebačke Klinike dr. Gojko Vlatković i dr. Ivo Švel. Ispočetka, 1956.–1957. Švel radi na dječjem odjelu, a potom je, u skladu

s nastojanjima prof. Pansinija da se u skladnu cjelinu poveže bolnička i izvanbolnička zaštita djeteta, organizirao izvanbolničku dječju zaštitu na području Kvarnera; u to je doba ondje bio jedini specijalist-pedijatar u izvanbolničkoj službi. Doktorat znanosti postigao je 24. ožujka 1959. disertacijom *Reumatoidni artritis u dječjoj dobi*, što je bio ne samo prvi doktorat medicinskih znanosti u Rijeci, već i prvi doktorat iz pedijatrije u Hrvatskoj. Mentori su mu bili profesori Karlo Pansini i Silvije Novak. Godine 1963. na riječkome se Medicinskom fakultetu i habilitirao temom *Antenatalna zaštita djeteta*. Kada je prof. Pansini izabran za ravnatelja Centra za zaštitu majke i djeteta u Zagrebu u secesijskom biseru bivšeg Sanatorija u Klaićevoj ulici, naslijedivši dr. Feđu Fischer-Sartorius, zajedno sa svojim učiteljem i prijateljem prof. Pansinijem vratio se Švel 1965. u Zagreb u taj Centar gdje 1975., nakon smrti prof. Pansinija, preuzima i vodi pedijatrijsku službu (od 1977. Zavoda za zaštitu majke i djeteta, odnosno od 1988. Instituta za zaštitu majke i djeteta), kao izvanredni, a od 1981. i redovni profesor. Godine 1986. služba za pedijatriju promaknuta je u Kliniku za pedijatriju koje je prof. Švel bio predstojnik do umirovljenja 1990. godine. Bio je i zamjenik ravnatelja Instituta. Kao ekspert Svjetske zdravstvene organizacije, djelovao je 1971. u Indoneziji gdje je organizirao pedijatrijsku službu. Bio je predsjednik Pedijatrijske sekcije Zbora liječnika Hrvatske te član mnogih uglednih pedijatrijskih domaćih i inozemnih društava (primjerice, Akademije medicinskih znanosti Hrvatske, Upravnog odbora Udruženja pedijatara Jugoslavije, Upravnog odbora Europskog udruženja za socijalnu pedijatriju, Upravnog odbora Europskog udruženja za edukaciju pedijatara, Međunarodnoga dječjeg centra u Parizu, Njemačkog društva za socijalnu pedijatriju). Od 1994. bio je i član družbe *Braća Hrvatskoga Zmaja*, u kojoj je nosio ime Zmaj Zvezdangradski prema prastarom arheološkome lokalitetu kraj Vrbanje. Napose se bavio socijalnom pedijatrijom, objavivši knjige *Socijalna pedijatrija* (1986.), *Zdravstvena zaštita djece* (1996.) i *Zdravstvena zaštita kronično bolesnog djeteta* (1998.), sve tri sa svojim suradnikom i nasljednikom prof. dr. Josipom Grgurićem (rođ. 1937.). S njim je uredio i zbornik *Suvremene edukacijske metode u nastavi pedijatrije* (1991.) u izdanju Medicinskog fakulteta. Objavio je više od stotinu stručnih radova u zemlji i petnaestak u inozemstvu. Zalagao se za integralni pristup djetetu koji obuhvaća roditelje, pedagoge, odgojitelje, psihologe, medicinske sestre, liječnike primarne zdravstvene zaštite i specijaliste raznih medicinskih struka kao aktivne sudionike zdravstvene zaštite djeteta. Bavio se tuberkuloznim meningitisom, obrađivao je postvaccinalne reakcije djeteta, utjecaj migracija na zdravlje djeteta.

Dugogodišnji kolege i prijatelji dr. Karlo Pansini i dr. Ivo Švel u šetnji početkom pedesetih godina prošlog stoljeća

*Long-time colleagues and friends Dr Karlo Pansini and Dr Ivo Švel enjoying a walk.
This photo was taken in the 1950s.*

Vodio je velike znanstvene projekte kao *Rast i razvoj djece s posebnim osvrtom na perinatalne probleme* te *Zdravstvena zaštita djece i bolesti odraslih*, i bio je uključen u dva međunarodna projekta *EUROCAT – Europski registar kongenitalnih anomalija* te *EURONUT – Europski projekt o praćenju rasta i prehrane djece*. Zajedno s Američkim nacionalnim institutom za zdravlje i SUVAG-om, bio je uključen u projekt *Sprječavanje i rano otkrivanje oštećenja sluha u djece (EUROGROWTH)*.

Kada već govorimo o prof. Švelu kao vodećemu socijalnom pedijatru u Hrvatskoj, valja se prisjetiti početaka socijalne pedijatrije u nas, to više što se navršava stota obljetnica početaka te subspecijalističke struke. U vrijeme kada je smrtnost dojenčadi u Hrvatskoj iznosila čak 20%, pedijatar dr. Žiga Švarc (1873.–1936.) otvorio je 1. siječnja 1908. u Zagrebu Gradski dječji ambulatorij, prvu socijalno-medicinsku ustanovu za zaštitu djece u Hrvatskoj. Ambulatorij je osnovan na temelju zakona o zdravstvu iz 1906., a u statutu te ustanove piše:

Da se stane na put velikom pomoru djece, osobito dojenčadi, da se spriječi širenje kužnih i drugih oboljenja djece, da se pod siromašnoj djeci prilika za besplatno liječenje i da se tako stvori što zdraviji pomladak, otvara se Gradski dječji ambulatorij. On ima da bude središtem svih nastojanja oko zaštite djece prije školske dobe.

Gradski dječji ambulatorij imao je ambulantu, savjetovalište za majke, obavljao je zdravstveno prosvjećivanje preko letaka, tečajeva, predavanja, izložaba i sl., imao je mliječnu kuhinju, a u tu svrhu petnaest krava muzara. Nakon osnivanja Škole za sestre pomoćnice (1921.), sestre se zapošljavaju i u Gradskom dječjem ambulatoriju, obavljaju i terensku patronažnu službu nadzirući babinjače i mlade majke te izviđaju stambene i higijenske prilike. Godine 1927. Ambulatorij je prerastao u Zavod za zaštitu majki i djece sa savjetovalištem za trudnice te dobiva i stacionarni dio – Dom za majke i dojenčad sa 30 kreveta za djecu i 8 za majke. Nakon Drugoga svjetskog rata Ambulatorij kao Centralni dječji dispanzer grada Zagreba s podružnicama – dječjim dispanzerima u tadašnjim gradskim rajonima, djeluje do 1954. kada dječji dispanzeri postaju sastavnim dijelovima domova narodnog zdravlja. Na pozitivnim zasadama Gradskega dječjeg ambulatorija izniknuo je 1953. pod vodstvom dr. Feđe Fischer-Sartorius (1901.–1990.), koja je i sama od 1937. djelovala u tom Ambulatoriju, te uz pomoć UNICEF-a, Centar za zaštitu majki i djece NR Hrvatske, koji je poslije mijenjajući ustroj i ime prerastao u Kliniku za pedijatriju na kojoj je naš Švel bio predstojnik.

Prof. Švel je umro je u Zagrebu 24. rujna 2000. godine. Njegov životni put bio je put hrvatskog intelektualca nepokolebljive vjere i duboke humanosti, koji je djelom potvrđivao Nothnagelovu maksimu da samo dobar čovjek može biti i dobar liječnik.

LITERATURA

- Kolarić J. Deset godina djelovanja obnovljene Družbe "Braća Hrvatskoga Zmaja" (1900.-2001.). Družba "Braća Hrvatskoga Zmaja", Zagreb 2001, 223.
- Grgurić J. In memoriam Prof. dr. sc. Ivo Švel. Paediatr Croat 2002; 46 (Supl 1): 213-214.

SAŽETAK

Ivo Švel (Vrbanja, kraj Županje, 1923. – Zagreb, 2000.) završivši studij medicine i specijalizaciju iz pedijatrije u Zagrebu, usavršavao se iz socijalne pedijatrije u Parizu. Godine 1956. zajedno s prof. Karlom Pansinijem otišao je u Rijeku gdje je organizirao izvanbolničku dječju zaštitu za čitavo područje Kvamera. Godine 1959. na riječkom je Sveučilištu postigao doktorat znanosti, prvi ne samo na riječkome Medicinskom fakultetu, već i prvi doktorat iz pedijatrije u Hrvatskoj. Na tom se fakultetu 1963. i habilitirao. Zajedno s Pansinijem vratio se 1965. u Zagreb u Centar za zaštitu majke i djeteta gdje je 1975. nakon smrti prof. Pansinija preuzeo vodstvo pedijatrijske službe (poslije Klinika za pedijatriju) kao izvanredni, a 1981. redovni profesor sve do umirovljenja 1990. godine. Zajedno s prof. Josipom Grgurićem objavio je knjige Socijalna pedijatrija (1986.), Zdravstvena zaštita djece (1996.), i Zdravstvena zaštita kronično bolesnog djeteta (1998.).

Ključne riječi: *povijest medicine, XX. stoljeće, pedijatrija, Rijeka, Hrvatska*